

SZÁLINGER BALÁZS

Laudáció Kemény István Babits-emlékdíjára

A Babits Mihály Alkotói Emlékdíj egy magyar irodalmi díj, amit a Magyar Irodalomtörténeti Társaság alapított 2008-ban, hogy a kiemelkedően jelentős szépirói és tudományos életműveket jutalmazza ezzel az elismeréssel – áll a Wikipédián, és elfogadhatjuk ezt a díj rövid definíciójának.

Ha végignézzük a díjazottak névsorán, megállapíthatjuk, hogy ez valóban az egyik legrangosabb magyar irodalmi díj. Megáll a saját díjazottjain, nem fújja ide-oda a szél, mint az állami vagy mecénási díjakat vagy akár az írószervezetekéit. Megkockáztatom, a Babits Mihály Alkotói Emlékdíjon keresztül valóban üzeni képes az irodalomtörténet.

De kinek üzen az irodalomtörténet? Nyilvánvalóan a jelennek, egy kortárs költő életművével.

Hogy aránylik egy kortárs költő az irodalomtörténethez? Mint pont a vonalhoz.

És egy díjazott? Mint jelentős pont a vonalhoz.

Erről szólna egy ilyen díj?

Mit tud állítani egy költőről az irodalomtörténet akkor, amikor az még dolgozik?

Megelőlegezett bizalom ez? Nem lehet az, hiszen nem ügyes pályakezdőt, hanem életművet díjaz.

Akkor viszont mit csináljon holnaptól ez a szegény díjazott? Ha másnaptól nem ír, akkor még tiszta a helyzet.

De mi van, ha ír?

Mi van, ha a díj utáni években kialakuló életmű már nem ugyanazt állítja?

Ha egyenesen cáfolja-visszavonja?

Ki dönti el, hogy melyik az autentikus rész?

Romolhat-e egy életmű?

Akkor ez mégis megelőlegezett bizalom?

„Bízunk benned, most már csak nem rontod el” díj?

Sőt, ha az adományozó oldalát nézzük: hogy aránylik a Magyar Irodalomtörténeti Társaság magához az irodalomtörténethez, illetve a jelenkori Társaság önmaga 1911 óta tartó történetéhez?

Csupa olyan kérdés, amely pusztán logikus, de egytől egyig irreleváns – hiszen egy elismerés kapcsán elég, ha örül vagy csendben puffog az ember. Kemény Istvánt valószínűleg nem fogja bántani ez a logika. Úgyis tudjuk mindannyian, az igazi kérdés az, hogy mit üzenhet az irodalomtörténet Kemény Istvánnal. Miért szavaz rá, ha szavaz rá, miért örül neki, ha örül?

Önmagában is örömteli látni egy korszakolható, sokrétegű, a magyar költészet hagyományait ismerő, azzal felelő, felelni képes, azzal valamit kezdő, mégis innovatív életmű épülését.

Az irodalomtörténet azért is örülhet Kemény Istvánnak, mert költészetének fontos és érdekes kiszögellései nem ritkán időben egymásra másolódtak költői nemzedékek pályakezdésével – és sok-sok évtized múlva is tartalmas viták lehetnek vagy új elméletek születhetnek arról, hogy az ő elmozdulásai életre keltették, integrálták vagy „csak” inspirálták-e a mindig újakat.

Az irodalomtörténet azért is örülhet Kemény Istvánnak, mert példáján keresztül tovább él a magyar költészet egyik nagy hagyományú jelensége. Hogy valamikori jurátusok művelik. Kemény István máshonnan néz, máshogyan lát. Ha a kortárs irodalmi élet ma megszokott szocializációs állomásait nézzük, olyan szél ez, ami olykor kellemetlen irányba visz, viszont a legjobbak képesek vitorlába fogni. Biztos vagyok benne, hogy az a tekintet, amelyet Kemény István közös ügyeinkre, a társadalomra bocsát, ebből ered.

Örömteli látni, ahogy Kemény behúzza a történelmet a költészet esernyője alá, és az ott nem okoskodik, hanem értelmes társalgásba bonyolódik, amíg az eső eláll – még ha tudjuk is, szomorúan, éppen Kemény Istvántól, hogy ez a nyomorult szürke eső úgysem áll el soha.

Örömteli, ahogy más műfajok, a regény, az esszé is odakéredzkenek a költészet esernyője alá, és ők is értelmes társalgást folytatnak. Így lesz Kemény Zrínyi-esszéje nem is esszéírói, de sokkal inkább költői, páratlan költői teljesítmény.

A jogi tanulmányokból is adódó irodalmiéletes civilséggel függhet össze, hogy banális mondatok és érzelmek, szeretet, fájdalom, bánat, aggódás önmagában, különféle okos nyelvi visszavonások vagy ellentartások vagy letörések vagy relativizálások nélkül jelennek meg nála. Kemény mer szeretni, mer fájni, mer aggódni, és nincs kedve vagy ideje lábjegyzethez, esetleg annyit tesz hozzá, hogy hát ez van.

Költői magatartása fuvallat egy olyan korszakból, amikor nem az író volt a teljes szakma címkéje, hanem úgy fogalmaztak a sajtóban, hogy prózaköltő és dráma-költő.

Azt is üzenheti nekünk Kemény Istvánnal az irodalomtörténet, hogy lehet jó, és még mindig szabad nagy verset írni, írni akarni. Hogy ebben a korszakban, amikor a költészet 19–20. századi alaptoposzait sokan tényleg befejezett múltnak látják, még mindig van egy jelentős, mutogatható és mutogatni való költőnk, akit nem érdekel, hogy éppen nem divat körülírásméntesen vagy ügyes, cirkuszba való absztrakció nélkül írni (csak egy példa) a hazáról. És ezzel is korszerű tud maradni.

Hát ez van, van egy Kemény Istvánunk. Már a többedik generációnak van Kemény Istvánja, mindegyiknek egy másik. Ahogy Sárszentlőrincnek kisiskolás Petőfije van, Sopronnak katona, Cecének színész Petőfije. Az én Kemény Istvánom *A néma H-é*.

Számomra minden azóta írt és a következőkben készülõ műve ahhoz méretik. Engem még nem csapott be, és azóta vitt már magasabbra is, mint *A néma H*.

Az igazi nagy élmény viszont: látni a mai húszévesek merõben más Kemény István-képét. Mert ugye nekik is van egy. Szóval furcsa lehet Kemény Istvánnak lenni, és szeretném, ha tudná, nekünk is furcsa látni egy ilyen jelenséget. Megbízhatóan, évtizedek óta.

Ezzel a díjjal pont azt teszi az irodalomtörténet Kemény Istvánnal, ami a dolga: megjelöli, állít róla valamit. És nagy öröm, hogy úgy állíthat valamit róla, hogy még itt van közöttünk, alkotókedve töretlen, és õ maga fiatal.